

De oplossing - Een onderwijsproject over fascisme

1 januari 1985

Auteur: Oda de Graaf

Volume: 16

Nummer: 2

Pagina's: 67-72

Documenten

- [moer_jrg16_025.pdf](#)

oda de graaf de oplossing onderwijspraktijk een onderwijsproject over fascisme de afdeling vorming en onderwijs van de anne frank stichting en de rocktheater groep werk in uitvoering ontwikkelden samen een onderwijsproject jongeren en fascisme het project is gericht op lbo en mavo het materiaal een film en lessen is op zo'n honderd scholen gebruikt inmiddels oda de graaf beschrijft in haar artikel hoe het project in elkaar zit en hoe ermee gewerkt kan worden ook geeft ze de reacties van leerlingen en leerkrachten op het project weer in 1981 gingen de afdeling vorming en andere onderdelen van het project en aanvullende informatie van de anne frank stichting en de rocktheater bij het thema en de speelfilm de oplossing tergroep werk in uitvoering samenwerken om samen een onderwijsproject jongeren en fascisme te omdat werk in uitvoering zijn theaterproductie ontwikkelen fascisme werd gekozen vanwege niet meer kon spelen is er gezocht naar middelen de toenemende actualiteit van het thema er om deze voorstelling vast te leggen dankzij sub bleek in het onderwijs grote behoefte aan materialen van o.w. en wvc kon de muziektheater hierover te bestaan productie verfilmd worden de bedoeling van het tijdens de drie jaar van de samenwerking werd er onderwijsproject is tenslotte dat de lessen en de gewerkt aan het opzetten van lessen en een mu film een geïntegreerd geheel blijven door middel theaterproductie over dit thema samen met van lessen worden de leerlingen op de film voor leerkrachten uit het lbo bbo en mavo onderwijs bereid de film zelf maakt het thema fascisme werd het materiaal getest en bijgesteld de mu voor leerlingen herkenbaar in onze tijd theaterproductie van werk in uitvoering inmiddels is de film in samenhang met de lessen werd op een honderdtal scholen gespeeld september op zo'n honderd scholen vertoond over de uitbreid 1983 kon het project gepresenteerd worden uitvoering van het project zijn in de loop der tijd ge het bestaat uit een lessenboek afschrift 7 met gegevens verzameld zo werden na afloop van het daarin zowel leerlingen als leerkrachten met project leerlingen geïnterviewd hieraan een boekje met achtergrond informatie kelen voor dit gebeurde ook met een aantal leerkrachten die leerkrachten over ervaringen met de verschillende aan cursussen over het project

deelnamen en een beroep op begeleiding konden doen een ondergen aanhang proberen te vervoeren zoeksgroep van de universiteit van utrecht nam de film de oplossing zorgt ervoor dat de leerlin bij een duizendtal leerlingen vragenlijsten af overgen persoonlijk bij het thema betrokken raken en de film de oplossing zij wilden het effect van zich gaan afvragen wat zij er zelf mee te maken de film bij de leerlingen meten de uitslag van de hebben ze gegevens heeft de anne frank stichting niet er is in het verhaal heel bewust gekozen voor een aan het twijfelen gebracht we zijn nog steeds van einde zonder happy end zonder een duidelijk mening dat de oplossing zeker op scholen niet perspectief het is de bedoeling dat de toeschou los van lessen er omheen ve rt oond kan worden wers dit voor zichzelf zoeken en nadenken hoe hoe aantrekkelijk de film op zichzelf ook kan zjf gehandeld zouden hebben vandaar dat er zijn voor een verwerkingsvorm van de film is gekozen in dit a rt ikel beschrijf ik de reacties van leerlin in een soort rechtbankspel dat volgt na de film gen en leerkrachten op het project jongeren en denken de leerlingen na over hun persoonlijke fascisme maar eerst geef ik aan hoe het project stellingname en kunnen zij hun reacties op het in elkaar zit en hoe ermee gewerkt kan worden gebeuren in de film kwijt om het project een goede kans van slagen te ge waaruit bestaa t ven is een aantal voorwaarden van belang het project jongeren en fascisme voorwaa rde n de onderdelen van het project vormen een ge voo r he t l aten w el sl a g e n v a n h et p r o j e ct heel omdat de lessen en de film elkaar op essen tiele onderdelen aanvullen de lessen bestaan uit integratie van de film in de lessen drie lessenseries ze behandelen in grote lijnen zoals gezegd is de integratie van de film en de les dezelfde problematiek maar dan ieder vanuit een sen de belangrijkste voorwaarde ook al gaan de specifieke invalshoek lessen over gebeu rtenissen uit het dagelijkse le 1 de lessenserie fascisme en meisjes met verwij ven dan nog zijn er voldoende ontsnappi ngsmo zingen naar de positie van vrouwen en meisjes on gelijkheden om te denken ja maar dat heeft niks der het fascisme met mij te maken of ik wil er niks mee te ma 2 de lessenserie crisis en fascisme met verwij ken krijgen wat in de film de oplossing gebeu rt zingen hoe jongeren de crisis beleven kunnen leerlingen op hun dagelijkse situatie be 3 de lessenserie slachtoffers van fascisme met trekken iedereen kan erover meepraten verwijzing naar mensen die in het verleden en he wanneer de film buiten het verband van de lessen den door fascistten tot slachtoffers werden wor wordt vertoond komt deze onvoldoende tot zijn den gemaakt recht de film kan dan zelfs op een negatieve ma in alle lessenseries spelen gebeu rtenissen uit het nier bevestigend werken omdat een kader van verleden een bepaalde rol deze kunnen voor waaruit de film beoordeeld wordt ontbreekt leerlingen exemplarisch werken ze zien waa rt oe hebben leerlingen moeite zowel de anti fascis fascisme aan de macht kan leiden in zekere zin tische als de fascistische elementen uit de film te is de benadering van het thema afstandelijk niet halen in de reacties van leerlingen en leerkrach de eigen opvattingen ideeën van leerlingen staan ten kom ik hier nog op terug centraal maar de gevolgen van het fascisme aan de macht deze opzet is bewust gekozen omdat spel als een belangrijke werkvorm in een paar lessen opvattingen van jongeren die bij het thema fascisme emotioneel gewo rteld zijn niet in een klap te ver het thema raakt aan eigen emoties en denkbeel anderen zijn op

grond van onze inschatting wat den van leerlingen schriftelijke informatie en leerlingen met fascisme en fascistoïde ontwikkelingslogische argumentaties sluiten vaak niet aan bij leerlingen te maken hebben is gekozen voor de volde emotioneel gefundeerde opvattingen van leer gende algemene doelstelling van het project lingen leerlingen herkennen fascistoïde bewegingen en spelvormen bieden daarvoor meer mogelijkheden en wijzen die af ze doen dat op basis den in spel moet de leerling zelf handelen en dat van fascisme aan de mach t en op basis van infor zorgt ervoor dat de situatie dichterbij de eigen matie over de wijze waarop fascistoïde beweging beleving komt te liggen het is niet makkelijk om 68 je aan het gespeelde gebeuren te onttrekken ho e rea gere n l ee rling e n op h e t proj ect vaak vinden leerlingen als ze over de eerste drempel zijn het leuk om te spelen in het spel wanneer leerlingen aan het project beginnen staat kunnen ze hun eigen mening kwijt en hoeven ze het thema fascisme nog ver van hen vandaan het deze niet op te schrijven of in een gesprek te ver is geen thema dat zij zelf gauw zullen uitkiezen tellen om in de lessen maatschappijleer of nederlands een voorwaarde is wel dat de leerkracht positief te behandelen vaak gaan ze ermee aan de slag tegenover deze werkvormen staat om mensen omdat de leerkracht het thema voorstelt niet af te schrikken zijn de spelvormen in de les het begrip fascisme is bij veel leerlingen onbesn eenvoudig gehouden kend of ze verbinden het in hoofdzaak met de tweede wereldoorlog de interesse om met za de houding van de leerkracht bij dit thema ken uit het verleden bezig te zijn is niet altijd het project vraagt veel van leerlingen over hun op even groot als leerlingen weten dat het project vattingen ideeën en stellingname ten aanzien van ook ingaat op gebeurtenissen uit deze tijd kan fascisme als leerkracht ben je alleen geloofwaard dat stimulerend werken ook het aanbieden van dig als je ook over je eigen stellingname en reac afwisselende werkvormen werkt stimulerend zo ties hebt nagedacht daarnaast is het belangrijk je gingen leerlingen bijvoorbeeld enthousiast op pad voor te bereiden op mogelijke reacties van leerlin om verzetsmensen te interviewen ook als er zo gen hoe reageer je op eventuele racistische uit genaamde gastsprekers in de klas werden gesproken of gebeurtenissen in de klas hoe creëer haald bleek dat hun verhalen inspirerend werk je ruimte voor leerlingen om zelf een standpunt ten de afwisseling in geschreven en visueel ma te bepalen zodat zij zich niet vooraf tegen jouw teriaal is eveneens belangrijk standpunt af gaan zetten het doen van een dergelijk project heeft conse uit interviews met leerlingen en ook uit eva quenties voor de manier waarop er met leerlingen luaties van de lessen zelf kwamen de meningen wordt omgegaan ook buiten het thema fascisme van de leerlingen over het project naar voren het heeft consequenties voor de manier waarop op de vraag vertel eens wat je van de lessen de school is georganiseerd de invulling van lesin hebt geleerd werd bijvoorbeeld geantwoord houden de houding van leerkrachten ten opzich 7k weet nu wat fascisme is daar had ik eigenlijk te van elkaar een project dat ongelijkwaardig nooit van gehoord heid tussen mensen probeert te bestrijden is on je weet nu dat fascisme er nog steeds is en dat geloofwaardig wanneer op de eigen school on we daar wat tegen moeten doen aanvaardbare situaties van ongelijkwaardigheid dat fascisten er niet mogen komen bestaan dat de centumpartij een gevaarlijke partij is natuurlijk zijn er ook minder positieve reacties een goede

organisatie ik vond het allemaal veel te lang duren twee h et maakt verschil of een leerkracht alleen of sa weken over hetzelfde onderwerp is lang genoeg men met collega s het project uitvoert wanneer het interesseert me niet ik vind het ook een te meerdere leerkrachten zich ermee bezighouden moeilijk onderwerp kan het project meer diepgang krijgen het is we moesten teveel lezen en schrijven dan bijvoorbeeld mogelijk een projectweek rond uit het overgrote deel van de reacties blijkt dat het thema te organiseren een goede voorberei leerlingen het fascisme van vroeger afwijzen dat ding en organisatie is dan een belangrijke voor heeft ook te maken met het feit dat dit in het waarde er moet veel materiaal vermenigvuldigd verleden plaatsvond de gevolgen van fascisme worden de film moet besteld en roosters aange aan de macht zijn zo gruwelijk dat leerlingen past zeggen dat nooit meer veel moeilijker is het leerkrachten kunnen zich op bovengenoemde om opvattingen uit deze tijd in dat licht te plaat punten samen voorbereiden door deel te nemen sen leerlingen kunnen fascisme afwijzen en in aan docentencursussen die de afdeling vorming dezelfde vaart het zondebokmechanisme van de en onderwijs van de anne frank stichting twee ze tijd verwoorden er zijn teveel buitenlanders maal per jaar organiseert ook het achtergrond hier daarom is er zo weinig werk boekje van afschrift 7 bevat hiervoor suggere het project draagt ertoe bij dat leerlingen de zo ties 69 genaamde simpele oplossingen van de centrum lessen en de film zijn voorbereid is hen dit vaak partij in een bredere context zien ik was het duidelijk het lesmateriaal bij de film is in het eerst wel met ze eens dat de buitenlanders weg turks en marokkaans verstaald leerlingen voer moesten maar ik zie nu dat dat ook gevaarlijk is len zich dan vaak juist gesteund in hun strijd te dat idee ze zien dat achter zo n organisatie gen discriminatie en racisme meer zit dan het geven van zogenaamd makkelijk het is wel goed dat ze zien hoe erg het is en ze ke oplossingen voor de economische crisis snappen dat al dat geschied heel ro t is het kijken naar de oplossing levert hieraan een ik ben blij dank wist waar de film over ging an belangrijke bijdrage ders was ik vast heel k waad geworden de dingen uit de film gebeuren ook echt zoals iedereen zegt maar dat wij de schuld van alles schelden op buitenlanders en leuzen op muren zijn nu zien ze tenminste zelf dat wij daar ook schrijven niks aan kunnen doen ik heb nu gezien hoe die po man mensen wint voor z n partij het is in dit verband interessant de resultaten te soms doe je wel eens dingen die je niet echt wil vermelden van een onderzoeksgroep van de uni ik heb nu gezien dat dat gevaarlijk kan zijn versiteit van utrecht zij wilden nagaan wat het die bennie uit de film is eigenlijk maar een mee effect van de film bij leerlingen is zij stelden hen loper en sjoerd luistert nog naar hem ook ei vragen voor en nadat ze naar de film hadden ge genlijk stoken ze mekaar op en dan komt er el keken de vragen waren zowel cognitief als emotioneel gericht in totaal werden 1050 leerlingen die irene had niet weg moeten gaan want nu ondervraagd van de schooltypen mbo en inas was er niemand meer die tegen was opleiding mavo havo en vwo op deze scholen waren praktisch geen buitenlandse leerlingen reacties van leerlingen uit etnische groepen helaas zijn er geen leerlingen van een lbo school de beperking van het project is dat het gericht is ondervraagd natuurlijk zijn met zo n onderzoek op witte leerlingen om hen een kader te bieden alleen algemene tendenzen aan te geven van waaruit zij een aantal ge-

beoordelen uit deze een conclusie is dat leerlingen in het algemeen tijd kunnen beoordelen voor buitenlandse leer ongunstiger over de centropartij gaan denken leerlingen die vaak het slachtoffer zijn van discriminatie en positiever over buitenlanders en nederlandsche natie en veroordelen ligt dat anders voor hen anders is dit project niet in belangrijke mate bedoeld ook bleek er een verschil in de beoordeling van om die reden zijn de lessen vaak juist niet gedaan meisjes en jongens meisjes veranderden meer in in klassen waar veel buitenlandse leerlingen zit vergelijking met jongens in positieve zin ze voelden zich meer emotioneel bij de film betrokken als er leerlingen van etnische groepen in de klas begripen hem beter en nemen de problematiek zittende is het zaak hen goed op het project voor serieuzer meisjes geven ook desgevraagd de film te bereiden dat geldt vooral voor de film de een hoger waarderingcijfer dan jongens oplossing kan voor hen bedreigend werken er een algemene tendens is dat naarmate leerlingen wordt soms harde taal over de buitenlanders gerechter zijn zij de film negatiever beoordelen spraken als leerlingen onvoldoende zijn voor leerlingen die de kenmerken van fascisme kennen bereid nemen zij deze uitspraken ernstig op en nemen en herkennen waarderen de film meer voelen zich soms ook persoonlijk aangevallen tot slot blijkt dat de leerlingen van de mavo en dat laatste kan ook gebeuren als ze de nederlandsche taal opleiding een positiever oordeel over de landse taal onvoldoende beheersen het taalgebruik film geven en de film serieuzer nemen dan de bruik uit de film speelt hier ook een rol bij dat leerlingen uit de andere opleidingen positief in is vaak hard en direct het sluit wel aan bij het de zin van afwijzen van de centropartij en taalgebruik van nederlandsche jongeren maar kan gunstig over buitenlanders oordelen deze laat bij leerlingen uit etnische groepen afwijzende ste groep leerlingen is ook de doelgroep waarop zelfs geschokte reacties oproepen het project jongeren en fascisme zich in eerste aan het voorkomen van dergelijke reacties kan instantie richtte 3 veel gedaan worden als de leerlingen goed op de bedoelingen van de 70 leerkrachten over het project 3 wat heb je bij de leerlingen nu bereikt in ieder geval dat ze een paar weken intensief de meeste leerkrachten zijn het er over eens dat met het onderwerp zijn bezig geweest hopelijk het wel wat betekent als je aan dit project begint veroordelen ze elkaar na dit project wat minder het kost heel wat voorbereidingstijd om je in alle gauw en zien ze hoe stom het is om iemand van onderdelen te verdiepen het lessenboek moet wege zijn uiterlijk of afkomst uit een ander land doorgenomen worden en daarna moet een keuze te veroordelen veel leerlingen vonden het mate worden gemaakt voor de meest geschikte lessen r i a a l interessant ook de film op de tv zien ze se serie en bewerkt voor de groep leerlingen die r i e s waar mensen in elkaar geslagen of zelfs ver het project gaat volgen soms is ook aan de leer moord worden jongeren zijn aan de meest gr u krachten niet alle informatie bekend en is het no welijke dingen gewend geraakt maar door de dig achtergrondartikelen te lezen oplossing zijn ze toch fl i nk aan het denken gezet met collega s wordt overlegd over de planning en zien ze waar geweld toe kan leiden van de lessen de film dient ruim van tevoren te worden besteld en ook het nawerk vereist organi 4 zou je volgend jaar weer een project doet satie ja maar eigenlijk moetje het niet bij zo n inci leerkrachten die meedoen aan een docentencur denteel project laten in de maatschappijleerles sus

over het project voelen zich wat meer gesen moet je eigenlijk steeds aandacht aan dit on steund tijdens de cursus kunnen zij zich in de derwerp besteden maar veel hangt ook af van je lessen en de verschillende werkvormen verdiepen eigen houding ik reageer vaak heel fel op discri en sommige daa rvan ook al proberen zoals het minerende opmerkingen in de klas als leerlingen rechtbankspel bij de film tenslotte worden er dat weten dan valt voor de leerlingen zo n pro tips gegeven hoe een en ander op school te orga ject veel duidelijker in een algemeen beleid en niseren valt ter illustratie een stukje uit een ver een algemene houding van de school slag hoe het project op een school verlopen is de betrokken docente heeft aan de cursus over het 5 hoe reageerden de buitenlandse leerlingen op project deelgenomen het project je merkt dat ze goed voorbereid moeten zijn 1 wat heb je aan de docentencursus gehadl toch zou ik het project niet doen in een klas met zonder dat had ik zelf geen project gemaakt veel buitenlandse leerlingen het gaat vaak teveel veel praktische tips zijn bruikbaar ook het zelf over hen leerlingen moeten zich wel kunnen spelen was een hele e rv aring daardoor kan ik nu verweren en er op voorbereid zijn dat klasgeno het spel van leerlingen veel beter begeleiden de ten misschien vervelende dingen over buitenlan vert oning van de film is ook heel nu tt ig je kunt ders zeggen maar daar kan je als leerkracht ook nu je eigen emoties op de film verwerken en je zo heel wat aan doen de leerlingen die ik had voel beter op de vert oning op school voorbereiden den zich ook gesteund nu eens werd op een po sitieve manier aandacht aan hun positie besteed 2 wat betekende het voor de organisatie op en werden ze niet meteen in een hoek geduwd school nou heel veel het is eigenlijk voor het eerst dat er zijn ook leerkrachten die besluiten het project we zo n project gezamenlijk uitvoeren iedereen helemaal niet te doen bijvoorbeeld op een lts moest zich goed voorbereiden en aan een geza waar een leerkracht bang was dat de leerlingen menlijke voorbereiding kom je meestal niet toe zich teveel met de negatieve opmerkingen uit de het thema leve rt ook veel onderlinge discussie film zouden identificeren of op scholen waar op de een vindt het heel belangrijk om aandacht veel buitenlandse leerlingen zitten dit project aan verschijnselen als racisme en fascisme te ge kan dan voor hen te bedreigend zijn het aan de ven de ander is wat huiverig en vraagt zich af of orde stellen van dit thema voor leerlingen van je niet juist reacties van leerlingen versterkt het etnische groepen vraagt een andere benadering levert toch veel op om daar met je collega s over te praten de directie heeft het ook van ha rte hoe gaat h e t nu v e rd er m e t h e t proj e ct toegejuicht om aan dit thema aandacht te besteden dat is een belangrijke steun veel leerkrachten vinden het belangrijk in hun 71 lessen aandacht te besteden aan afkeurenswaardige verschijnselen als fascisme en racisme maar het blijft zoeken naar manieren waarop deze the ma s aan de orde gesteld kunnen worden kor krachhg het project jongeren en fascisme was zo n po ging na vier jaar werken ermee blijken de resul taten ervan niet ongunstig te zijn het ontwikke len van nieuwe lesinhouden blijft echter belang rijk om steeds aan te kunnen sluiten bij en in te spelen op actuele gebeurtenissen en opvattingen van leerlingen komend jaar wil de anne frank stichting onderzoeken in hoeverre de speelfilm de oplossing een bijdrage kan leveren in lessen leesvoer waarin het thema discriminatie vooroordelen en racisme centraal staat ervaringen hiermee

zullen betrokken worden bij het project anti racisme op school dat najaar 1985 zal verschijnen. Toen de film de oplossing bijna het gouden kalf uitleenpakket vredesonderwijs uvo won dat ging niet door omdat het geen bioscoop een pakket leermiddelen mondiale vorming film is ontstond er een heftige discussie over het al voor basis en voortgezet onderwijs dan niet los vertonen van de film het samenwerking sproje werd door voorstanders hiervan een bevoor alle vakken en voor vakken overstijgend tuttelende houding. We weten de film zou voldoen onderwijs de voor zichzelf spreken om zijn anti fascistische boodschap duidelijk te maken. Reden voor de aan het studiecentrum voor vredesvraagstukken Frank Stichting om extra alert te zijn op de uitwerking van de film op de diverse scholen heeft zes pakketten drie voor het basisonderwijs korte inhoud van de film de oplossing en drie voor het voortgezet onderwijs. Samen met de film gaat over vijf jonge mensen in een garage. Het pakket afgekort uvo kan iedere drijfvader van zijn eigenaar belanden in het zie school lenen voor een of twee weken. Kennis zijn dochter Diane probeert de zaak van de het pakket bestaat uit leermiddelen projectverandering te redden maar het regent rekeningen. Sjoerd die a ne vriend wil wel zolang betalen als slagen achtergrondmateriaal tentoonstellingsma alles doorgaat kan hij een contract als profvoetballer materiaal etc te gebruiken voor elk vak en in vak krijgen maar ben heeft andere plannen. De garage overstijgend onderwijs projectonderwijs moet worden veranderd in sportschool. Sjoerd van de pakketten zijn zo samengesteld dat de inderwoerd Irene de vrouwe lijke monteuren vindt het houd gemakkelijk op thema tentoongesteld kan plan voor een sportschool maar onzin ze wil gewoon haar werk kunnen blijven doen. Linda de worden bijvoorbeeld in de docentenruimte of in jongste dochter in het gezin van zijn vindt het wel het documentatiecentrum van de school de dospannend linken maar er gebeurt me er ene me centen kunnen dan op hun gemak uitzoeken. Neerpolman van de nationale middenpartij speelt welk materiaal voor hen geschikt is ook kan het zijn. Rol iedereen moet kiezen en kies is dat de oplossing pakket ter ondersteuning dienen bij de opzet van onderzoeksgroep van het instituut voor sociale psychologie project op school of tijdens een project als chologie van de universiteit van Utrecht onder leiding achtergrondmateriaal voor leerlingen en docenten van Ludger Hochtendach en lieuwe visser ten afschrift 10 met als voorlopige titel anti racisme op school beslaat vers chillende onderdelen. Een de korte inhoud van het pakket bestaat uit leermateriaal over hoe het thema racisme discriminatie en vooroordeel en in les en aan de orde basisonderwijs kan komen. Het tweede onderdeel gaat over de eigen leermiddelen houding van de leerkrachten opzichte van anti voor 4 1 2 jarigen racistisch onderwijs het derde deel bevat suggesties hoe er aan een anti racistisch schoolbeleid gewerkt voor 4 8 jarigen kan worden voor 8 12 jarigen. 72